

Žemaičių muziejus „Alka“

Muziejininkė-rinkinio saugotoja Irma Kontautienė

Biržuvėnų dvaro nuostoliai 1812 m. karo metu

Tvarkant Žemaičių muziejuje „Alka“ saugomą Biržuvėnų dvaro archyvą, rasti trys įdomūs, vienas kitą papildantys dokumentai, surašyti lenkų kalba. Tai Žemaičių kunigaikštystės kašteliono ir pulkininko Liudviko Nalenč Gorskio Biržuvėnų dvaro, dvaro žemių valdytojų ir karčėmų nuomininkų nuostolių, patirtų 1812 m. karo metu, aprašai. Pirmas dokumentas – 1813 m. vasario 8 d. dokumento, pavadinto registru, kopija, antras – datuotas 1813 m. kovo 5 d. ir įvardintas specifikacija, trečias – surašytas 1813 m. balandžio mėn. (diena nenurodyta) ir pavadintas aprašu. Antras ir trečias dokumentai adresuoti Šiaulių iliustracijos komisijai. Šie trys dokumentai primena prieš 210 metų vykusį Prancūzijos – Rusijos karą, Lietuvoje dar vadinamą prancūzmečiu.

1812 m. birželio 23 d. Napoleonas Bonapartas, sutelkęs apie pusę milijono prancūzų ir Prancūzijai pavaldžių Europos valstybių karių, 150 tūkst. arklių, 14 tūkst. pabūklų, atžygiavo prie Rusijos sienos. Pagrindiniai šios Didžiosios armijos daliniai kėlėsi per Nemuną ties Kaunu. 10-asis Napoleono armijos korpusas, vadovaujamas Tarento kunigaikščio maršalo Étiene Macdonaldo, persikėlė per Nemuną ties Tilže ir Jurbarku birželio 24 d. Svarbiausias 10-ojo korpuso uždavinys buvo užimti Žemaitiją ir saugoti Nemunu plaukiančius laivus. Šį korpusą sudarė 30 tūkst. karių: apie 20 tūkst. prūsų kareivių ir Lietuvos dragūnų pulkas, suformuotas iš Mažosios Lietuvos gyventojų. Maršalo Macdonaldo korpusas per Tauragę, Skaudvilę, Nemakščius, Viduklę birželio 30 d. atvyko į Raseinius. Žemaičiai korpuso karius pasitiko džiaugsmingai. „Šlėkta bėga iš visur, prašydama pagalbos prieš kazokus, ir kalba apie būtinybę imtis ginklo, kad būtų galima gintis ir pulti“ – viename iš savo pranešimų rašė maršalas Macdonaldas.

Liepos 4 d. iš Raseinių buvo išsiųstos trys kolonos užimti Telšius, Šiaulius ir Panevėžį. Pulkininko Žanerė dalinys, žygiuodamas per Nemakščius, Kaltinėnus, Varnius, Janapolę, liepos 7 d. pasiekė Telšius. Telšiškiai Napoleono armijos karius sutiko kaip išvaduotojus. Tado Kosciuškos 1794 m. sukilimo dalyvis generolas majoras Henrikas Mirbachas subūrė apie 2 tūkst. bajorų ir valstiečių, pasiryžusių stoti į kovą su rusais.

Netrukus pulkininko Žanerė dalinys buvo nusiųstas į Klaipėdą. Pagrindiniai maršalo Macdonaldo daliniai iš Raseinių per Panevėžį, Pasvalį, Bauskę nužygiavo į Jekabpilį. Visą vasarą iš Tilžės per Tauragę ir Šiaulius žygiavo papildomi Didžiosios armijos daliniai, buvo vežami ginklai Rygos tvirtovei paimti. Per pusmetį trukusį karą 10-asis Napoleono armijos korpusas daugiausia veikė tarp Daugpilio ir Liepojos.

Tik atvykęs į Raseinius, maršalas Macdonaldas pareikalavo iš Raseinių apskrities gyventojų rytojaus dienai duoti maisto produktų 40 000 žmonių ir pašaro korpuso arkliams. Kadangi buvo vasaros pradžia – ankstesnių metų derlius suvalgytas, o naujas dar neužderėjęs – toks reikalavimas nebuvo įvykdytas, tad liepos 2 d. paskelbtos rekvizicijos gretimose Telšių, Šiaulių ir Panevėžio apskrityse. Iš Telšių apskrities pareikalauta pristatyti 600 000 davinių džiūvėsių, 300 statinių degtinės, 1500 alaus, 20 statinių acto, po 50 000 davinių avių, šieno ir šiaudų, 600 jaučių, 400 vežimų. Tą pačią dieną maršalas Macdonaldas oficialiu raštu kreipėsi į Telšių miesto ir pavieto pareigūnus, kuriuo įpareigojo Telšių pavieto bajorų vadovo pareigas laikinai einantį Vladimirą

Gadoną vykdyti anksčiau skelbtas rekvizicijas ir įkurti komisiją, kurios paskirtis – apdovanoti žemvaldžius, pristačiusius didesnes rekvizicijas, ir pasirūpinti tais, kurie patyrė nuostolių ne pagal nustatytą tvarką, t. y. buvo apiplėšti pražygiuojančios kariuomenės.

Liepos 1 d. Napoleono įsaku buvo įkurta Lietuvos laikinosios vyriausybės komisija – aukščiausia vietinės valdžios institucija, kuri turėjo administruoti kraštą ir atstovauti LDK visuomenės interesus. Visa buvusi LDK teritorija buvo padalinta į 4 departamentus: Vilniaus, Gardino, Balstogės ir Minsko. Svarbiausias Vilniaus departamento administracinės komisijos darbas – aprūpinti Napoleono armijos poreikius žygiuojant į Rusijos gilumą ir organizuoti pastovų maisto sandėlių papildymą bei arklių pristatymą. Tos pačios dienos įsaku buvo paskirti Vilniaus departamento vienuolikos apskričių paprefekčiai. Telšių apskrities paprefekčiu tapo Chrizostomas Pilsudskis.

Liepos 12 d. Napoleonas paskelbė pirmąsias rekvizicijas pagrindiniams savo daliniams aprūpinti. Antruoju tos dienos dekretu įsakoma iš Žemaitijos į Kauną atgabenti 2 000 arklių transportui, kadangi šis kraštas buvo mažiau nusiaubtas Didžiosios armijos kareivių. Tačiau dalį geriausių arklių atsitraukdami išsivedė rusai, o prancūzų ir jų sąjungininkų kariams vietiniai arkliai žemaitukai atrodė netinkami: žemi, ligoti, blogai prižiūrėti. Generalinio štabo viršininkas Bertje rugpjūčio 2 d. skundėsi imperatoriui, kad „niekada nematė tokio skurdaus arklių papildymo; iš dviejų šimtų penkiasdešimt pristatytų arklių penkiasdešimt buvo raišų, nepagydomų, o keletas turėjo žymę ausyje, vadinasi, jau buvo duoti Rusijos armijai“.

Telšių apskrities paprefekčiui Chrizostomui Pilsudskiui darbo netrūko: Vilniaus sandėlių administracija ragino kuo skubiau pristatyti reikalaujamus maisto kiekius, Kauno intendantas – duoti žmonių gynybinėms sistemoms įrengti. Pasiūstas maisto ir pašaro gurguoles apiplėsdavo, arklius ir vežimus atimdavo pražygiuojantys nauji Didžiosios armijos daliniai. Telšių apskrities pareigūnai nuolat gaudavo ir maršalo Macdonaldo korpuso karo vadų įsakus dėl rekvizicijų pristatymo į Mintaują (Jelgavą). Neatlaikęs tokio darbo krūvio ir prancūzų karinės valdžios spaudimo, paprefektis Chrizostomas Pilsudskis spalio mėnesį atsistatydino.

Liudviko Gorskio Biržuvėnų dvaro valdose pirmieji Napoleono kariuomenės daliniai pasirodė birželio 29 d. – prūsų kareiviai apsilankė Tevelio Šolomovičiaus nuomojamoje Biržuvėnų dvaro karčemoje. Liepos 23 d. į dvarą atvykę prūsų kareiviai su 50 arklių pareikalavo duoti avižų, kruopų, druskos, duonos, degtinės, alaus, mėsos ir šieno. Rugsėjo 29 d. dvare nakvynei apsisistojo 150 olandų karių su žirgais, vykstančių į Kuršą. Jie išgėrė 106 gorčius degtinės, 108 gorčius alaus, suvalgė mėsos, duonos, žirnių, arkliams sušėrė avižų ir šieno, o nakvynei sunaudojo 60 akmenų šiaudų (dokumentuose nenurodyta, kuris gorčius tuo metu Biržuvėnuose naudotas: „šimkorkinis“ gorčius, įvestas LDK 1765 m., prilygo 2,8 l, lenkiškas – 4 l, rusiškas – 3,2 l; senovinis svorio matas akmuo prilygo 15 kg).

Didžiausius nuostolius Biržuvėnų dvaro ir jam priklausiusių kaimų gyventojai patyrė 1812 m. gruodžio 6 d. – tą pačią dieną, kai Napoleonas, traukdamasis iš Maskvos, palikęs savo sušalusios, išbadėjusios kariuomenės likučius baltarusių žemėse, trumpam užsuko į Vilnių ir, davęs kelis nurodymus savo vadams, išlėkė į Paryžių. Apie tą dieną Napoleono adjutantas Filipas Polis de Segiuras savo atsiminimuose rašė: „Gruodžio 6-ąją, kitą dieną po Napoleono išvykimo, dangus tapo dar baisesnis. Ore buvo matyti ledo kristalėliai, sušalę paukščiai krito ant žemės. Buvo tylu, nesijautė nė menkiausio vėjelio. Atrodė, kad įsiviešpatavusi mirtis sukaustė viską, kas tik gamtoje judėjo, net ir patį vėją. Nesigirdėjo jokių žodžių, net murmėjimo, viešpatavo gedulinga tylą, sukelta nevilties, kurią rodė ašaros. Šioje mirties karalystėje žmonės judėjo kaip nelaimingi šešėliai. Visuotinę niūrią tylą drumstė tik mūsų kojų duslus ir monotoniškas šlepsėjimas, sniego girgždėjimas ir silpnas mirštančiųjų dejavimas. [...] Nusiminė net tie mūsų kariai, kurie iki tol buvo

patys atkakliausi. Kartais po jų kojomis sniegas prasiskleisdavo, bet dažniausiai būdavo slidus ledas, neteikiantis jokios atramos. Jie slidinėjo ir griuvinėjo kiekviename žingsnyje. Atrodė, kad ši priešų žemė atsisako juos nešioti, kad ji slysta jiems iš po kojų, kad spendžia sąstus, norėdama apsunkinti, sulėtinti žygiavimą ir perduoti juos persekiojantiems rusams ar tiesiog jų atšiauriam klimatui“.

Pakrikusiai Napoleono kariuomenei traukiant link Vilniaus, gerai ginkluotas, aprengtas, kovų ir ilgų žygių neišvargintas Macdonaldo 10-asis korpusas stovėjo prie Rygos. Tuo metu jį sudarė generolo Radvilos brigada, Grandjeano divizija, generolo Bachelio Vestfalijos-Prūsijos kombinuota brigada ir generolo Kleisto divizija – iš viso apie 25 tūkst. karių. Napoleonas nepasinaudojo šiomis pajėgomis ir nepridengė savo pagrindinių pajėgų atsitraukimo. Įsakymą trauktis Macdonaldas gavo tik gruodžio 18 d. Pasiskirstę į dvi kolonas, 10-o korpuso kariai žygiavo per Žemaitiją. Prie Telšių pastebėjus kazokus, Macdonaldas nutarė trauktis dviem keliais, į priekį pasiuntęs avangardą: Kamiensko vadovaujamą pėstininkų pulką – į Kaltinėnus, generolo Bachelio dalinį – į Kelmę ir Nemakščius. Žemaičiai nematė tokio baisaus Didžiosios armijos, virtusios vaiduoklių armija, vaizdo kaip vilniečiai. Maršalo Macdonaldo kariai traukėsi tvarkingai kolonomis, pridengdami amunicijos prikrautus vežimus. Kuriems 10-o korpuso daliniams priklausė tie kareiviai, kurie gruodžio 6 dieną užklydo į Biržuvėnų dvaro valdas ir čia plėšikavo, rastieji dokumentai nenurodo.

1813 m. vasario pradžioje Liudviko Gorsko Biržuvėnų dvare pradėti skaičiuoti nuostoliai, patirti dėl abiejų kariuomenių plėšikavimo. 1813 m. balandžio mėn. dokumente nurodoma, kad pagal paskutinę 1811 m. reviziją Biržuvėnų dvare buvo 232 sielos (t. y. priklausomi valstiečiai), o per pusmetį trukusį prancūzų valdymą į kariuomenę išėjo arba dingo 12 asmenų. 1812 m. vasario 8 d. dokumento nuoraše nurodyta, kad Biržuvėnų dvaras patyrė nuostolių už 2 742 rub. 57 kap., o 1812 m. balandžio mėn. dokumente, patikslinus nuostolius – už 2 618 rub. 92 kap. Biržuvėnų dvaro valdose buvo sunaikinta 14 kaimų (vienkiemų). Į 59 kaimus buvo užėjusi viena ar kita kariuomenė, bet jų nesunaikino. Tik 24 kaimai išvengė kariuomenių plėšikavimo. Iš gyventojų vietoje atimti ar pakeliui nusavinti 54 arkliai (vidutiniškai vienas arklys įvertintas apie 20 rub.).

Pačiame Biržuvėnų dvare apsistoję prūsai savo nakvynei, 350 arklių pašarui ir pakraikams sunaudojo 350 šiaudų akmenų, išgėrė arba išsinešė 300 gorčių degtinės, 20 statinių (jų turi sunku nustatyti, kadangi dokumentuose nenurodyta kokia statinė: rusiškoji – 492 l, lietuviškoji – 404 l, Tilžės – 134 l ar mažoji Vilniaus – tik 40 l) alaus, vytintos mėsos ir lašinių suvalgė arba išsinešė 1000 svarų (1 svaras prilygo 409 g), pasiėmė pilką apsiaustą ir kelias geras liemenes (drabužius savininkas įvertino 40 rub.). Iš viso Biržuvėnų dvarininkas Liudvikas Gorskis patyrė nuostolių už 349,50 rub.

Biržuvėnų malūno nuomininkas Hiršas Simonovičius patyrė nuostolių už 63,65 rub. Prūsai iš jo atėmė 2 varinius puodus, 1 varinį katilą, 2 skardines lėkštes, 1 skardinį dubenį, į maišą susikišo 2 pūkinės pagalves, baltą avikailį, švabišką paklodę, lapės kailio kepurę šabui (už 9 rub.!), 2 purias uodegas, 2 turkiškas skaras, po porą batų ir batelių, išsinešė ir maisto: 40 svarų košerinės mėsos, pūrą (apie 24 l) kvietinių pitliavotų miltų, 2 pūrus gysločių miltų, 1 kapą (60 vnt.) sūrių, 3 gorčius sviesto, 1 kapą kiaušinių. Surado prūsai ir gėrimų: 24 gorčius alaus, 20 gorčių degtinės, 4 stiklinius butelius – viską susikrovė į Hiršo Simonovičiaus šlają ir su grobiu išvažiavo.

Karčema prie Biržuvėnų dvaro patyrė nuostolių už 77,90 rub. Iš karčemos nuomininko Tevelio Šolomovičiaus prūsai atėmė 9 gorčius degtinės, 7 gorčius pieno, pusę kapos kiaušinių, 2 svarus sviesto, 2 pūrus avižų ir 2 ratus nuo brikos. Karčemoje nakvoję olandai ir prancūzai išgėrė 3 gorčius degtinės, 18 gorčių alaus, pasiėmė 4 svarus sviesto ir 3 gorčius rauginto pieno su grietine. Atsitraukdami prūsai pasiėmė 75 gorčius degtinės, 7 ankerius (ankeris – 44 butelių talpos

statinaitė) alaus (1813-02-08 dokumente nurodoma, kad alų išgėrę olandai), 13 duonos kepalų. Karčemoje nakvoję dvidešimt prūsų savo arkliams sušėrė 20 akmenų šieno, 3 pūrus avižų, patys suvalgė 3 kepalus duonos, 30 svarų košerinės mėsos, 3 svarus sviesto, 2 kapas aluje keptų kiaušinių, kapą sūrių košerinių. O išeidami pasiėmė skardinį dubenį, 5 pūrus avižų, ir atėmė (nesumokėjo?) 3 rub. „pagalvės“ mokesčio.

Biržuvėnų dvaro valdose buvo dar kelios karčemos: Kuprių, Kulšikų, Pavaidžio ir Sydeklių. Daugiausia nuostolių patyrė Sydeklių karčema, kurią nuomojosi Leiba Chaimovičius. Jo nuostoliai buvo įvertinti 272,27 rub.. Karčemoje apsilankę besitraukiantys prūsai savo arkliams sušėrė arba išsivežė 15 vežimų šieno, 45 pūrus avižų, suvalgė arba išsinešė 5 kapas kiaušinių, 5 svarus žąsų taukų košerinių, 200 svarų mėsos košerinės, 5 pūrus duonos, riestainių ir pyragų už 4 rub., išgėrė 1,5 ankerio midaus, nakvynės metu sunaikino pusantros kapos šiaudų kūlių ir išdaužė languose 6 stiklus. Išvykdami prūsai į tolimesnę kelionę iš karčemos pasiėmė trikojį puodui pastatyti, varinį prikaistuvį, skardinį dubenį, 4 skardines lėkštes, indų stiklinių ir skardinių už 6 rub., 10 kėpų žvakių, 3 pūkinės pagalves, 5 maišus su avižomis, 6 butelius sirupo, 12 vištų, po 4 antis ir žąsis dedekles, 500 svarų tabako už 50 rub. „Atsisveikindami“ prūsai iš Leibos Chaimovičiaus atėmė brangų sidabrinį laikrodėlį už 7 rub., o kantonistai (šveicarai) – turkišką skarą. Sydeklių karčemoje pasisvečiavę lenkai buvo kuklesni: išgėrė tik 135 gorčius degtinės ir 240 gorčių (arba 20 ankerių) alaus, palikę neapmokėtą sąskaitą už 58 rub.

Toje pačioje Sydeklių karčemoje gyvenusiam Ausiejui Chaimovičiui (1813-02-08 dokumente nurodytas Ausiejus Chackelevičius) besitraukianti kariuomenė padarė nuostolių už 100,05 rub. Prūsai suvalgė arba atėmė veršelį, 5 žąsis perekšles, 4 kalakutus, 1 kapą kiaušinių, dubenėlį sviesto, pūrą žirnių, 10 pūrų riešutų, 12 svarų kavos, 2 galvas (gabalus po 25 kg) cukraus, 180 svarų mėsos vytintos košerinės su visu kubilu, išgėrė 12 gorčių degtinės. Savo arkliams prūsai sušėrė arba išsivežė 5 vežimus šieno, 15 pūrų avižų, sunaikino 3 vežimus trintų šiaudų. Į tolimesnę kelionę pasiėmė virtuvės rakandų: 1 peilį, 7 skardines lėkštes, skardinį dubenį, varinį puodelį. Galiausiai išrengė Ausiejų – atėmė žydišką žiponą, diržą, skarą languotą ir naktinę kepuraitę. Lenkai išgėrė tik 1 ankerį alaus.

Mažiausiai nukentėjo Sydeklių karčemoje gyvenęs Manas Ilelevičius: prūsai išgėrė arba išsinešė 42 gorčius degtinės, atėmė 4 vežimus šieno, 2 pūrus rugių su nauju maišu, turkišką skarą, juodą žydišką žiponą ir 4 rub. grynais pinigais.

Pavaidžio karčemoje iš Zundelio Icykovičiaus prūsai atėmė pusę kapos sūrių, pusę jaučio skerdienos, 2 pūrus miežių salyklo, 7 pūrus miežių su visais maišais, 12 gorčių degtinės su visu ankeriu, 6 gorčius degtinės susipylė į butelius ir gertuves, išsinešė naujus kailinius, 2 pūkinės pagalves, paklodę plonai austą, odą išdirbtą, skirtą batams gaminti. Icykovičius dar ir 1 rublį pridėjo, kad prūsokai nebepridarytų daugiau žalos.

Kulšikų karčemos nuomininko Mejerio Leibovičiaus turtą prūsai sumažino 109,20 rub. – atėmė 8 vežimus šieno, 250 svarų košerinės mėsos su visu kubilu, po 5 žąsis penimas ir dedekles, 18 vištų, 2 pagalves, kimštas kaplūno pūkais, 2 poras naujų batų, pūkinę striukę, 2 karolius iš koralų, skrynią drobinių audinių su 40 uolekčių drobės, 2 turkiškas skaras, 6 vyriškus marškinius, 5 poras vilnionių kojinių, 3 didelius kamuolius plonai susuktų siūlų, išgėrė arba į gertuves susipylė 84 gorčius degtinės. Išpirkdamas savo arklį, Mejeris Leibovičius prūsams sumokėjo 4 rublius.

Mažiausiai nukentėjo Kuprių karčemos nuomininkas Srolas Ovelovičius. Jis prūsų, prancūzų ir kitų praėjusių kariuomenių padarytus nuostolius – išgertą alų ir degtinę, atimtą sviestą, sušertą arkliams pašarą ir avižas – įvertino 6,5 rub.

1813 m. balandžio mėn. dokumente prie Kuprių karčemos prirašyti dar du nuostolių patyrę asmenys: prie kelio gyvenęs Hiršas Mejerovičius žalą įvertino 9 rub. – prancūzai su sąjungininkais

atėmę gėrimus, sulaužę stalą ir išdaužę langus; Biržuvėnų malūno nuomininkas Ruvelis Zelikovičius prūsų išgertus 5 gorčius įvertino 1,50 rub.

Registre ir apraše nurodyti ne tik Biržuvėnų dvaro valdoms priklausiusių ir nukentėjusių kaimų pavadinimai, bet ir visų žalą patyrusių asmenų pavardės bei jų patirti nuostoliai.

Labiausiai nuo prūsų kareivių nukentėjo Plepių kaimo gyventojai. Jonas Klaišys prarado turto už 51,90 rub.: 2 arklius, 4 žąsis perekšles, 6 vištas, nudobta šerną ir paskerstą meitelį. Jurgis Kaupavičius savo nuostolius įvertino 92,50 rub. – prūsai atėmę kumelę ir 2 brikas su pakinktais, 6 žąsis perekšles, 6 vištas, 130 svarų vytintos avienos ir šernienos, 20 svarų riebalų, 12 duonos kepalų, 23 gorčius degtinės, 6 vežimus šieno, 60 uolekčių plonos drobės, didelį kirvį, naują medvilninę skarą, naujas vilnones pirštines, roges su pakinktais, 2 naujus ratus, varinį puodą ir gyvą paršelį. Pranciškus Saldauskas neteko arklio ir 2 kumelių, 8 išdirbtų avies kailių, 4 naujų drobinių marškinių, 3 naujų drobinių skarų, plonos drobės paklodės, 4 žąsų dedeklių, 80 svarų įvairios vytintos mėsos, 13 duonos kepalų ir didelio kirvio – viso už 78 rub. sumą. Iš Stepono Klaišio prūsai atėmę penimą meitelį, šieno vežimą, 2 vištas dedekles, antį ir 26 duonos kepalus – bendrai už 26,80 rub. Pranciškaus Varkalio turtas sumažėjo 49,55 rub.: prūsai išvyko į roges pasikinkę 5 metų kumelę, prisirišę telyčia ir prisikrovę mantos: 6 naujus plonos drobės marškinius, po porą vilnionių kojinių ir pirštinių, 10 duonos kepalų, 12 gorčių druskos, 40 svarų vytintos šernienos.

Panašiai nukentėjo ir kitų kaimų gyventojai. Smilgių kaime rusų kazokai apiplėšė Martyną Baginską, Bartolomėjų Mašidlauską, Joną Buksą, Stanislovą Genį ir Jurgį Vasiliauską, o prūsai – Simoną Sauką. Jie neteko daug maisto produktų, drabužių, įvairių įrankių ir namų apyvokos daiktų. Prancūzai Vilniuje iš Simono Saukos ir Jono Buksos atėmė arklius.

Rapalių kaimo gyventojas Kazimieras Šežikas, prie Vieکشnių sutikęs prūsų karius, „atidavė“ jiems savo 3 metų bėrį.

Stygariuose prūsai tolimai kelionei į Europą iš Augustino Vasiliausko „pasiskolino“ 4 metų šyvą kumelę, o iš Motiejaus Mirono – roges su pakinktais, dar įsimetė naujus ratus ir prigriebė 2 vištas.

Vieکشnelių kaimo gyventojai neteko 4 arklių: iš Jono Kaminsko prūsai atėmė bėrį, iš Roko Vinčiaus prancūzai pakelyje tarp Kauno ir Vilniaus 8 metų arklį, Mykolas Babinas prarado net 2 arklius ir briką pakaustytomis ašimis – prancūzai prie Kauno atėmė juodą kumelę, o grįžtant namo krito 4 metų arkllys.

Iš Skrudiniškių kaimo gyventojų Tado Kybarto prūsai atėmė bėrą arklį.

Tris arklius prūsams „padovanojo“ Dominykas Grotuzas ir Pranciškus Jankauskas iš Vėšaičių.

Paliepių kaimo gyventojai patyrė nuostolių už 120 rub. Iš Pranciškaus Korzos prancūzai prie Kauno atėmė šyvą arklį ir briką, o į kaimą gruodžio 6 d. atėjus prūsams, krito jo 6 metų arkllys. Iš Jokūbo Mikolaičio prūsai atėmė juodą arklį ir skarą. Jurgis Gedminas, kelyje sutikęs prūsus, neteko 3 metų bėrio. Iš Kazimiero Gedmino prūsai atėmė naudotą briką.

Pavaidžio kaime iš Stepono Virimausko prancūzai atėmė 6 metų arklį, 10 sūrių, 5 svarus lašinių ir pusę kapos kiaušinių.

Guivėnuose prūsai nusavino Motiejaus Laurinkaus juodą arklį ir bėrą kumelę, Kazimiero Kybarto juodą arklį su visais pakinktais, Mykolo Petrošiaus bėrą kumelę.

Vepšių kaime iš Mykolo Vetruchovo prūsai atėmė arklį su pakinktais. Kantonistai (šveicarai) iš Jurgio Šuteikio atėmė padėvėtus kailinius ir apiplėšė Sanką Šmuilovičių – paėmė 10 rub. grynais, 2 gorčius taukų, pusę gorčiaus degtinės ir vištą.

Pavirvytiškis Tadas Šuteikis neteko bėro arklio ir 5 svarų lašinių.

Parakauskių kaime žandarai iš Petro Enciaus atėmė šviesiai bėrą arklį su rogutėmis ir pakinktais, o iš Mykalojaus Balanovo prūsai – 2 arklius su 3 pakinktais. Feliksui Norvidui vežant į Vilnių

arklių pašarą prancūzų kariuomenei, užsimušė šviesiai bėra kumelė. Iš Roko Kaveckio prūsai atėmė pelės plauko (pilkos spalvos) ir juodą arklius, briką su apkaustais ir pakinktais bei šlajas su pakinktais. Iš Andriaus Bernoto prūsai paėmė ilgus kailinius, 7 penimas žąsis, pusės gorčiaus talpos degtinės butelį ir naujas roges su pakinktais.

Kuprių kaime nuo prūsų karių labiausiai nukentėjo Stanislovas Micevičius. Jis neteko juodo arklio, pakinkyto į roges, poros naujų batų, poros vilnionių kojinių, skaros perkelinės, 3 penimų žąsų, 5 gorčių degtinės, 10 svarų lašinių, taurelės, stiklinės, 2 šaukštų ir 2 lėkščių skardinių. Iš Andriaus Venckaus prūsai atėmė tik roges su padargais.

Mediškių kaime žandarai iš Juozapo Galinausko atėmė šieno, 5 svarus lašinių, 2 vištas ir sužalojo piktą arklį, kuris nenorėjo paklusti plėšikams.

Penki Mižikų kaimo gyventojai neteko 6 arklių: Mikalojus Kozyrskis, Mykolas Kozyrskis, Domykas Gelžinis ir Martynas Spudys prarado po vieną arklį, Jonas Buivydas neteko dviejų kumelių: sartą prūsai atėmė kaime, o pilką – grįžtant iš Šiaulių.

Staniškės kaimo gyventojų nuostoliai: iš Jono Prialgausko Viekšnių pakraštyje prūsai atėmė švą arklį, pakinkytą į briką; Kazimierui Galinauskui Šiaulių pakraštyje krito juoda kumelė; iš Tomo Petreikio prūsų kareiviai atėmė pakinktus.

Prūsai apiplėšė ir Kulšikų kaimo gyventojus: Ignotas Balanovas prarado penimą šerną, 2 didelius paršiukus, 2 vištas ir 2 gorčius degtinės; iš Tomo Saukos atėmė baltą kumelę ir 3 svarus vytintos mėsos; iš Jono Vasiliausko – 19 svarų vytintos mėsos.

Roželių (Rožiukų) kaime prūsai daugiausiai žalos padarė Tomui Kosminskiui (jis 1813-02-08 dokumente paminėtas kaip Kozminskis iš Dirimiškių k., o vėlesniame 1813 m. balandžio mėn. dokumente – kaip Kosminskis iš Roželių k.): atėmė juodą arklį, 8 avinus, 6 penimus šernus, 12 penimų ir 4 perekšles žąsis, 20 kupetų šieno, po 3 vnt. drobinių marškinių ir skarelių, 2 drobines prijuostes, 2 staltieses, vilnionių kojinių porą ir didelį kirvį. Kitas Roželių kaimo gyventojas Motiejus Velvekis neteko šviesiai bėros kumelės.

Dirimiškių (Dirmiškių) kaime alkani prūsų kareiviai iš Motiejaus Baginsko atėmė 40 svarų įvairios vytintos mėsos, 15 svarų lašinių ir 3 žąsis dedekles, o iš Juozo Genio – 12 svarų žąsies taukų ir 2 vištas dedekles.

Iš Užpesčių k. prūsai išvažavo Petro Staigio arkliu, pakinkytu į rogutes su pagalvėlėmis, ir išjojo Povilo Velvekio bėriu.

Dulkiniškių ir Gudiškių kaimuose nuo prūsų kareivių nukentėjo tik po vieną gyventoją: Bonaventūras Montvydas neteko bėros kumelės, o Jonas Macevičius – bėros kumelės, perkelinės skaros ir 4 svarų vaško.

1813 m. pradžioje prūsai, pasiklydę ar atsilikę nuo pagrindinių 10-o korpuso dalinių, Žyliškių kaime iš Juozo Sirutavičiaus atėmė bėrą kumelę, o iš Andriaus Mašidlausko – roges su pakinktais.

Žemaičių muziejuje „Alka“ saugomuose dokumentuose pateikti tik Biržuvėnų dvaro valdose gyvenusių asmenų nuostoliai, patirti plėšikaujant abiejų kariaujančių pusių kareiviams, bet nenurodyti atiduotų rekvizicijų kiekiai. Galbūt ateityje, nuosekliai tyrinėjant Biržuvėnų dvaro archyvą, pavyks rasti daugiau svarbių dokumentų, susijusių su 1812 m. Prancūzijos – Rusijos karu, ir patikslinti Biržuvėnų dvaro nuostolius prancūzmečiu.

Rašant straipsnį panaudota literatūra:

Virgilijus Pugačiauskas, *Lietuva ir Napoleonas*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012.
Virgilijus Pugačiauskas, Lietuvos nuostoliai 1812 m. kare, *Karo archyvas*, 2007, T.XXII, p.89-110.